

მეტონიმიური ნარატივის დომინანცია თანამედროვე ქართულ
პოსტმოდერნულ პოეზიაში

გოგიაშვილი ნინო

სსიპ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი. მიმდინარე ლიტერატურულ ტექსტებში მეტაფორულ მხატვრულ ფორმებს მეტონიმიური მხატვრული ფორმები ანაცვლებს. პარადიგმული აზროვნების ღერძს სინტაგმატური ცვლის, მეტაფორული პოეტური სტილი მეტონიმიურ პროზაულ სტილში გადადის. პოეზიაში კონვენციურ ლექსს ცვლის ვერლიბრი - იგივე თავისუფალი ლექსი. მეტაფორა, თავისი ტრადიციული გაგებით და მთელი აღჭურვილობით, უკვე ზედმეტია თანამედროვე სალიტერატურო ენისთვის. აქ აშკარად იგრძნობა მეტონიმიური დომინანცია – კერძოდ, მეტაფორა ნაცვლდება მეტონიმიით, როგორც მისი სახესხვაობა და არა როგორც მისი პოლარული მონაცვლეობა.

მეტონიმია იძლევა საშუალებას, ერთი ტერმინი მეორით შეიცვალოს. მეტონიმიის სალიტერატურო ტექსტებში გამოყენება გაცილებით უპრიანია, ვიდრე სასაუბრო მეტყველებაში. პოსტმოდერნისტული ესთეტიკა კი გაცილებით ფართო მეტონიმიურობას ითავსებს. მეტონიმიის დეფინიცია ლათინური სიტყვიდან იღებს სათავეს და ითარგმნება, როგორც „ახალი სახელის მიღება“. სიტყვა იღებს ახალ მნიშვნელობას და ენაც მდიდრდება ახალი შესატყვისებით.

თანამედროვე ქართული პოსტმოდერნისტული ლიტერატურა და, კერძოდ, პოეზია, მეტონიმიური დისკურსის დომინანციის ჭრილში არსებობს და ვითარდება; და თუ შეგვიძლია ვისაუბროთ ლიტერატურულ მეტამორფოზაზე, მისი მეტონიმიურობა ერთ-ერთ თავლსაჩინო ნიშნად უნდა წარმოვადგინოთ. თანამედროვე ტექსტის მეტონიმიური ფორმა ის რელევანტური „ჭურჭელია“, რომელშიც თვისობრივად ახალი, თანამედროვე ტექსტი „ისხმება“. ფორმა-შინაარსის კლასიკური პარადიგმიდან გამომდინარე, ყველა შინაარსი თავის ფორმას პოულობს; მოცემულ ნაშრომში, შევეცადე, რამდენიმე თანამედროვე ქართველი პოეტის ტექსტების მაგალითებით დამედასტურებინა ეს მოსაზრება.

საკვანძო სიტყვები: მეტონიმია, პოსტმოდერნიზმი, პოეზია, ქართული, დომინანცია

შესავალი

მეტაფორა და მეტონიმია ტროპის ძირითადი სახეებია. ისინი ურთიერთსაწინააღმდეგო ტროპებად მოიაზრება. ერთი დამყარებულია მეზობლობის, მეორე კი მსგავსების ასოციაციებზე; მეტაფორა მსგავსების ელემენტებზეა დამყარებული, მეტონიმია კი – მეზობლობის. ტექსტის კვლევისა და სწორად

გაგებისათვის საჭიროა ტროპული მეტყველების მართებული ინტერპრეტაცია, რომელიც იცვლება დროისა და სხვადასხვა ფაქტორების მიხედვით. არსებობს ასეთი მოსაზრებაც, რომ მეტონიმია მეტაფორის სახესხვაობაა.

პოსტმოდერნისტული ნარატივი წარმოადგენს ძველი მასალებისგან ახლის შექმნის პრეცედენტს. მზა ლიტერატურული ტექსტების რეკონსტრუქციის შედეგად წარმოქმნილი ახალი ნაწერები მეტატექსტებისა და ინტერტექსტების ბადით იქსოვება. დროისა და სივრცის კვალდაკვალ, იცვლება სალიტერატურო ენა და ყალიბდება ახალი ენობრივი ნორმები. არსებულ - კოსმოსურად აჩქარებულ ეპოქაში, დროის მუდმივი დეფიციტია, რაც ყველა სფეროსა და ადამიანურ ყოფაში მჟღავნდება. ფასტფუდები, თეიქევეი, და ა.შ. სერვისები მომსახურების სფეროში, ცხადყოფს იმ ფაქტს, რომ ადამიანს კვებისთვისაც კი აღარ სცალია. მითუფრო, ის ვეღარ დაუთმობს საკმარის დროს წიგნის ან ტექსტის ელექტრონული ვერსიის კითხვას; ამიტომ, ავტორიც მომართულია იმ მხრივ, რომ მკითხველს შესთავაზოს ლიტერატურული ფასტფუდი – კომპაქტური, დაწნეხილი, მაგრამ მრავლისმთქმელი პროდუქტი, როგორც ზედმეტად კალორიული ბურგერი ან კრემიანი ნამცხვარი. თანამედროვე ქორეოგრაფიაშიც აისახა ამგვარი ტენდენცია, - მაგალითად სუხიშვილების უახლესი კომპოზიციები შეგვიძლია მოვიყვანოთ. პოსტმოდერნული დრო და ხელოვნება ითხოვს ყველაფრის გამარტივებას და შეკუმშვას, რათა დაიზოგოს დრო და ემოცია.

შესაბამისად, მიმდინარე ლიტერატურულ ტექსტებში მეტაფორულ მხატვრულ ფორმებს მეტონიმიური მხატვრული ფორმები ანაცვლებს. პარადიგმული აზროვნების ღერძს სინტაგმატური ცვლის, მეტაფორული პოეტური სტილი მეტონიმიურ პროზაულ სტილში გადადის. პოეზიაში კონვენციურ ლექსს ცვლის ვერლიბრი - იგივე თავისუფალი ლექსი. მეტაფორა, თავისი ტრადიციული გაგებით და მთელი ადჭურვილობით, უკვე ზედმეტია თანამედროვე სალიტერატურო ენისთვის. აქ აშკარად იგრძნობა მეტონიმიური დომინაცია – კერძოდ, მეტაფორა ნაცვლდება მეტონიმიით, როგორც მისი სახესხვაობა და არა როგორც მისი პოლარული მონაცვლეობა.

მეტონიმია იძლევა საშუალებას, ერთი ტერმინი მეორით შეიცვალოს. მეტონიმიის სალიტერატურო ტექსტებში გამოყენება გაცილებით უპრიანია, ვიდრე სასაუბრო მეტყველებაში. პოსტმოდერნისტული ესთეტიკა კი გაცილებით ფართო მეტონიმიურობას ითავსებს. მეტონიმიის დეფინიცია ლათინური სიტყვიდან იღებს სათავეს და ითარგმნება, როგორც „ახალი სახელის მიღება“. სიტყვა იღებს ახალ მნიშვნელობას და ენაც მდიდრდება ახალი შესატყვისებით.

მეტაფორა ზრდის სინტაგმების გაგების დიაპაზონს, მეტონიმია კი, პირიქით, ავიწროებს, უფრო კომპაქტურს ხდის, თითქოს დროის დეფიციტის შევსება სურს ამ ტოტალურ დროის სიმცირეში. ხელოვნება ყოველთვის ეპოქიდან გამომდინარეობს, არტისტული მიმდინარეობები დროის პრიზმაზე ფუძნდება, და როდესაც მეტონიმიური დისკურსის რელევანტურობაზე ვსაუბრობთ მიმდინარე ლიტერატურულ პროცესებში, მისი მიზეზიც პოსტმოდერნულ დროსა და ნიშნებში უნდა ვეძებოთ.

მიმდინარე ლიტერატურაში მეტაფორის პარადიგმატული ღერძი ხშირად

ნაცვლება მეტონიმიის სინტაგმატური ღერძით და აშკარად იკვეთება მეტონიმიური ნარატივის დომინაციის ტენდენცია.

მოცემულ ტენდენციას განვიხილავ თანამედროვე ქართველი პოეტების: თამაზ ბაძაღუას, რუსუდან კაიმაურის, ზვიად რატიანის, ელა გოჩიაშვილის, ნატა ვარადას, თეა თოფურიას და თემურ ჩხეტიანის პოეტური ტექსტების მაგალითებზე.

„ძილი მიტყდება სასტუმროში, წიგნის წამოღება
ამჯერადაც დამავიწყდა. აღარ მიყვარს ტელევიზორი,
მაგრამ რადგან სხვა გზა არ მაქვს, ნერვიულად გადავდივარ არხიდან
არხზე“...
(<http://tbilisilitfest.ge/index.php?do=full&id=5148>)

ვკითხულობთ ზვიად რატიანის უსათაურო ლექსში, რომელიც ეძღვნება ტადეუშ დობროვსკის. ზოგადად, მისი პოეზია მეტონიმიური დისკურსის თვალსაჩინო გამოვლინებაა. ამ კონკრეტულ ლექსში კი, ყურადღებას გავამახვილებ ფრაზებზე: „აღარ მიყვარს ტელევიზორი“ და „ნერვიულად გადავდივარ არხიდან არხზე“, რომლებიც მეტონიმიის კარგი მაგალითებია.

„რა ეშველება ჩვენს სიყვარულს,
როცა ყველა გზას მოუჭრიან,
როცა ყველა ბადის კიდესთან
ჩაუსაფრდება დაცინვა და შურისძიება“.

(<https://poetry.ge/poets/tamaz-badzagua/poems/8366.ra-eshveleba-chvens-siyvaruls.htm>)

წერს პოეტი თამაზ ბაძაღუა ლექსში „რა ეშველება ჩვენს სიყვარულს“ და მეტონიმიებით კონსტრუირებულ სტრიქონებში ცხადად გვიხატავს ლირიკული გმირის სიყვარულის შეუძლებლობის ტრაგედიას. თითქოს, დრო აღარ რჩება და აღარც ემოციაა ისეთი მძლავრი, მეტაფორულობის ქარბი ბალასტით შეივსოს ლექსი, და, დროის ავანგარდში დევალვირებულ სიყვარულს ამგვარად გადმოსცემს.

მეტონიმია, თითქოს, ხდომილებებისა და საგნების საყოველთაოობასაც უსვამს ხაზს და სპობს ყველაფერს პრივატულს. ამგვარ დისკურსში დაკარგულია ან დანაწევრებული ყველაზე ინტიმური განცდაც კი და მოკლე, შეკუმშული მხატვრული სახეებით განსხეულდება.

„არ დაელია ლუარსაბების
ქვეყანას პურის ჭამის საბაბი.
უცხოვრია თუ უარსებია -
ყველა ქართველი ლუარსაბია.
მოხსნეს თამამი ანუ თავნება
ბანკების ბანკი რესტორანებმა.
ფიროსმანიან-წერეთელიან
კედლებში ხმები ვერ ეტევიან:
აკორდს დაემებს გამა ამაოს:
საქართველოო, გაამოს!“

(<http://litklubi.ge/biblioteka/view-nawarmoebi.php?id=11685>)

ვახტანგ ჯავახიძის მოცემულ ლექსში, „ლუარსაბისა“ და „ლუარსაბების

ქვეყნის“ მეტონიმიები, ცნებების ურთიერთკავშირის საფუძველზე, ქართველებსა და საქართველოს ასახავენ. ილიას „კაცია-ადამიანის“?! მიხედვით ფორმირებული მეტონიმიები მარტივ, საყოველთაო და მოქნილ პოეტურ თამაშსა და მინიშნებებს ქმნიან; მათში ყველა და ყველაფერი, კონკრეტულად კი - არავინ და არაფერი იგულისხმება. მეტონიმიით, შესაძლებელია, აღვწეროთ ამბავი, ფაქტი ან შესაძლებლობა, მაგრამ, განვრცობილად, განფენილობის და მნიშვნელობების მრავალგვარი კალიდოსკოპით. მეტონიმია სწორედ ამიტომაც შესაბამისია პოსტმოდერნული დროისა და სივრცის, რადგან, მიუხედავად გამოხატვის შეკუმშული ფორმისა, ამონახსენთა ვარიანტების არსებობით გამოირჩევა. მეტონიმია, შესაძლებელია, სიმბოლოდაც კი იქცეს, და ვახტანგ ჯავახიძის მოცემული ლექსი ამის ნათელი მაგალითია. ამ მოსაზრების არგუმენტად, შესაძლებელია, ბევრი მაგალითის მოყვანა, როგორც მხატვრული ლიტერატურის, ისე, ყოველდღიური ნარატივის დამოწმებით.

„ბეჩავო და თავმოჭრილო,
ყველას წიხლით გასათელო,
საქართველო, შე მშიშარა,
შე მძინარა საქართველო“!

(<https://armuri.georgianforum.com/t655-topic>)

ვკითხულობთ პოეტ ელა გოჩიაშვილის ლექსში „აჰა, სარკე“! ცხადია, რომ ლექსში გრძელდება აკაკისა და ილიას საყოველთაოდ ცნობილი პოეტური დიკურსი. მოცემულ ლექსში, საქართველო, სადაც ის ბეჩავია და თავმოჭრილი, მძინარა და მშიშარა, მეტონიმიური ხედვის რაკურსით იდენტიფიცირდება ამ თვისებებით. მხატვრული აზროვნება მეტაფორული აზროვნების ენობრივი კლასტერია, სადაც მეტონიმია განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს, ისევე, როგორც ტროპის სხვადასხვა გამოვლინებები. პოეტი არ „საუბრობს“ ჩვეულებრივ ენაზე და არ ფიქრობს სტანდარტულად; მისი სამყაროსეული ხედვა და წარმოსახვითი გრადაციები განსაკუთრებული და არაჩვეულებრივია. მეტონიმია გულისხმობს რეფერენტის ჩანაცვლებას მომიჯნავე, ახლოს მდგომი ცნებით. მოცემულ შემთხვევაში, საქართველოს პოლიტიკური პოზიცია საქართველოს მეტონიმიითაა ჩანაცვლებული.

„სადღაც შორს ლივლივებს სახლი,

ასეთი არა - ერთ ოთახში რომ ყველაფერს ვატევ“(<http://arilimag.ge/>)

ლირიკული გმირისთვის სახლი ოჯახური ცხოვრებისა და ბედნიერების მეტონიმიაა, რომელიც „შორს ლივლივებს“; მარტოხელა ადამიანის ცხოვრება კი, ერთ ოთახში ყველაფრის ჩატევის მეტონიმიით გამოიხატება.

პოეტი თემურ ჩხეტიანი წერს:

„როცა ახალგაზრდა, ლამაზი ქალისგან მიყურებს სიმარტოვე
და მესმის მისგან ნათქვამი:

„თითქოს ყოველდამ სიკვდილთან ვწვებიო“;

როდესაც ყურს მჭრის ყელში გულმობჯენილი ბიჭის სიტყვები:

„მათ უნდათ, რომ ჩვენი თაობაც

ამ წუმპეში ჩაახრჩონო“;

http://gpoets.blogspot.com/2012/12/blog-post_4669.html

)
„სიკვდილთან წოლა“, როგორც აბსოლუტური უსასოობისა და ტანჯვის გამომხატველი, ხოლო „თაობის წუმპეში ჩახრჩობა“ - თაობის განადგურება, და ამ მეტონიმიებით სტრუქტურირებული ფრაზები, მყისიერ გავლენას ახდენს მკითხველზე.

პოეტი რუსუდან კაიშაური ლექსში „მე ვარ კომბლე“ მეტონიმიური დისკურსით გამოხატავს ქალის მძიმე ხვედრს, რომელსაც ქანცგაწყვეტილი შრომა სჭირდება, რათა შვილები გამოკვებოს:

„დატვირთული დღის ბოლოს
შავ დღეში ვარ ჩავარდნილი:
დალილავებული, დაწურული,
თოკზე გაფენილი,
ერთი დღის გამოფენა ვარ“.

<https://armuri.georgianforum.com/t968p25-topic>

მიუხედავად იმისა, რომ მეტონიმია მხატვრულ ლიტერატურაში არსებული ტროპის ტრადიციული ფორმაა, მისი მნიშვნელობა დღეს უფრო გაზრდილი და გაფართოებულია. ის სპეციფიკური ეფექტები, რომლითაც მეტონიმია განისაზღვრება, როგორც ახლოს მყოფი საგნებით გადასახელება, თანამედროვე პოსტმოდერნულ ლიტერატურაში ენის პერვერსიულ მოდელებად ლაგდება. პოსტმოდერნისტული დეკონსტრუქციის დეკლარირებისთვის მეტონიმია აბსოლუტურად შესაბამისი ტროპია; ის ძალიან ეფექტურად ცვლის მეტაფორის სიღრმეს და პოსტმოდერნისტული ლიტერატურის მარგანიზებლად გვევლინება.

„ამ კარანტინის და პაუზის დროს, როცა ჩაკეტა კომენდანტმა მთელი თბილისი,

და საყვარელი საყვარელს დააშორა, მე ჩემ კბილთან განშორება გადავიფიქრე“.

<http://arilimag.ge/>

თანამედროვე პოეტ ნატა ვარადას მოცემულ ლექსში „კბილის ამოღება“ აღწერილია ჩვენი დროის პანდემია, რომელიც კორონას სახელით დაატყდა თავს კაცობრიობას, და ამ პანდემიით გამოწვეული კომენდანტის საათი, რომელიც ლექსში „კომენდანტის“ მეტონიმიით ცხადდება.

დასკვნა: მე შემძლია, უამრავი მაგალითი მოვიყვანო იმის საპირწონედ, რომ თანამედროვე ქართული პოსტმოდერნისტული ლიტერატურა და, კერძოდ, პოეზია, მეტონიმიური დისკურსის დომინაციის ჭრილში არსებობს და ვითარდება; და თუ შეგვიძლია ვისაუბროთ ლიტერატურულ მეტამორფოზაზე, მისი მეტონიმიურობა ერთ-ერთ თავლსაჩინო ნიშნად უნდა წარმოვადგინოთ. თანამედროვე ტექსტის მეტონიმიური ფორმა ის რელევანტური „ჭურჭელია“, რომელშიც თვისობრივად ახალი, თანამედროვე ტექსტი „ისხმება“. ფორმა-შინაარსის კლასიკური პარადიგმიდან გამომდინარე, ყველა შინაარსი თავის ფორმას პოულობს; მოცემულ ნაშრომში, შევეცადე, რამდენიმე თანამედროვე ქართველი პოეტის ტექსტების მაგალითებით

დამედასტურებინა ეს მოსაზრება.

წყაროები:

ბამალუა თ. თამაზ ბამალუა, ლექსები, ინტერნეტ საიტი Poetry, <https://poetry.ge/poets/tamaz-badzagua/poems/8366.ra-eshveleba-chvens-siyvaruls.htm>

გოჩიაშვილი ე. ელა გოჩიაშვილი, არმური -ლიტარენა, უფრო კი - ბიბლიოთეკა, <https://armuri.georgianforum.com/t655-topic>

ვარადა ნ. ნატა ვარადა - სატყუარა თბილისი და სხვა ლექსები, საზოგადოებრივ-ლიტერატურული ჟურნალი „არილი“, 2021, 10 იანვარი

<http://arilimag.ge/%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%90-%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%90-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%A7%E1%83%A3%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90-%E1%83%97%E1%83%91%E1%83%98/>

თოფურია თ. თეა თოფურია - „როგორც არ უნდა მოინდომო“ და სხვ. ლექსები“... საზოგადოებრივ-ლიტერატურული ჟურნალი „არილი“, 2015, 30 დეკემბერი,

<http://arilimag.ge/%E1%83%97%E1%83%94%E1%83%90-%E1%83%97%E1%83%9D%E1%83%A4%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%90-%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%AA-%E1%83%90%E1%83%A0-%E1%83%A3%E1%83%9C/>

კაიშაური რ. რუსუდან კაიშაური, არმური -ლიტარენა, უფრო კი - ბიბლიოთეკა, <https://armuri.georgianforum.com/t968p25-topic>

რატიანი ზ. ზვიად რატიანი, ლექსები, თბილისის საერთაშორისო ლიტერატურული ფესტივალი, 2015, 10 მაისი <http://tbilisilitfest.ge/index.php?do=full&id=5148>

ჩხეტიანი თ. თემურ ჩხეტიანი, ინტერნეტ საიტი, იკითხე ჩვენთან ერთად, http://gpoets.blogspot.com/2012/12/blog-post_4669.html

ჯავახაძე ვ. ვახტანგ ჯავახაძე, ლექსები, ინტერნეტ საიტი „ლიტკლუბი“, <http://litklubi.ge/biblioteka/view-nawarmoebi.php?id=11685>

The Dominance of Metonymic Narrative in Contemporary Georgian Postmodern Poetry

Gogiashvili Nino

Iakob Gogebashvili Telavi State University

Abstract

Metaphorical artistic forms are replaced by metonymic artistic forms in current literary texts. The axis of paradigmatic thinking is replaced by the syntagmatic one, the metaphorical poetic style turns into a metonymic prose style. In poetry, the conventional verse is replaced by verlibre - the same as free verse. Metaphor, in its traditional sense and all its equipment, is already redundant for modern literary language. Metonymic dominance is clearly felt here – namely, metaphor is replaced by metonymy as its variant, not as its polar opposite.

Metonymy allows one term to be replaced by another. The use of metonymy in literary

texts is much easier than in colloquial speech. Postmodernist aesthetics accommodates much wider metonymy. The definition of metonymy originates from the Latin word and translates as "taking a new name". The word takes on a new meaning and the language is enriched with new matches.

Contemporary Georgian postmodernist literature and, in particular, poetry, exists and develops in terms of the dominance of metonymic discourse; And if we can talk about literary metamorphosis, we should present its metonymy as one of the hallmarks. The metonymic form of the modern text is the relevant "vessel" in which the qualitatively new, modern text is "poured". Based on the classical form-content paradigm, all content finds its form; In this paper, I tried to state the suggested viewpoint with the help of the corresponding examples of the texts by contemporary Georgian poets.

Key words: Metonymy, Postmodernism, Poetry, Georgian, Dominance.